

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 17.051.041
при Запорізькому національному університеті*

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу
ВОВКА ЯРОСЛАВА ГЕННАДІЙОВИЧА
«Наукове обґрунтування адаптивної системи управління
матеріально-технічним забезпеченням промислових підприємств»,
виконану для здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»**

Актуальність теми дисертаційної роботи

На сьогоднішній день для успішного розвитку та процвітання держави вагоме значення має реалізація потенціалу промислових підприємств, що впливають на економічні та соціальні результати. Одним із параметрів поліпшення стану промисловості в Україні є побудова ефективної системи матеріально-технічного забезпечення підприємств, яка буде реагувати на зовнішні та внутрішні подразники і адаптуватись до нових умов ринку. Відповідно існує потреба в створенні адаптивної моделі матеріально-технічного забезпечення, що дозволить реалізувати ресурсний потенціал та сприятиме його подальшому раціональному використанню у виробництві, поліпшенню соціально-економічного розвитку держави. У цьому контексті першочерговим завданням є розробка та впровадження комплексу заходів щодо форми та виду моделі забезпечення матеріалами підприємства, оптимізація роботи моделі.

Впровадження ефективної системи постачання товарно-матеріальних цінностей є однією з основних параметрів для отримання конкурентних переваг на ринку збуту готової продукції українських підприємств на внутрішньому та світовому ринках, оскільки вона забезпечує своєчасне виробництво за мінімальною ціною та необхідної якості.

Відсутність єдиних підходів до формування моделі матеріально-технічного забезпечення українських промислових підприємств, застарілість методів управління роботи з обладнанням і неефективність роботи технології та процесів закупівлі, що призводить до втрати конкурентних позицій підприємств на ринку збуту готової продукції, підтверджує своєчасність та актуальність дисертаційної роботи Вовка Я.Г.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, темами

Додатково підтверджує актуальність дисертаційної роботи Вовка Я.Г. те, що роботу виконано відповідно до загального плану науково-дослідних робіт економічного факультету Запорізького національного університету за темами: «Дослідження фінансово-економічного потенціалу Запорізької області» (державний реєстраційний номер 0116U004853); «Механізми вдосконалення процесу управління інвестиційно-інноваційним розвитком регіону» (державний реєстраційний номер 0116U004852). У межах зазначених тем здобувачем розроблено пропозиції щодо використання методів управління системи змінного обладнання для підвищення рівня реалізації потенціалу промислових підприємств України, а також підходів до пошуку альтернативних постачальників товаро-матеріальних цінностей.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи, їх достовірність та академічна доброчесність

Детальний аналіз змісту дисертації та публікацій Вовка Я.Г. дозволяє констатувати високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

В першу чергу, вони опираються на сучасні теоретичні та практичні економічні дослідження щодо формування моделі матеріально-технічного забезпечення. Автором проаналізовано значний обсяг як вітчизняних, так і іноземних наукових досліджень, що дозволило окреслити сучасний стан проблеми та ґрунтовно підійти до розв'язання визначених у дисертаційній роботі завдань.

Для досягнення мети дослідження, автором було використано такі методи, як системного аналізу та синтезу, термінологічного аналізу, системний підхід, методи систематизації та порівняння, статистичний метод оброблення даних, метод групування, метод порівняння, коефіцієнтний метод, метод моделювання, інтегральної оцінки, метод експертних оцінок, метод узагальнення результатів проведеного дослідження, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, метод економіко-математичного моделювання, логічного узагальнення. Окрім того, для наочного представлення економічних даних, отриманих у процесі дослідження, автор широко застосовував можливості графічного методу.

Зміст дисертації відповідає її темі, засвідчує досягнення поставленої мети та розв'язання побудованих у логічній послідовності завдань.

Слід відзначити, що значна частина таблиць та рисунків, які наведені в дисертації, є авторською розробкою, що підвищує загальну цінність дослідження та свідчить про високий рівень самостійної роботи здобувача у процесі підготовки дисертації.

Обґрунтованість та аргументованість основних наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджуються системним підходом здобувача у процесі використання теоретико-методичного інструментарію та логікою побудови теоретичного матеріалу.

Додатковим підтвердженням достовірності основних положень дисертації є здійснений бібліографічний аналіз, значна інформаційна база, яка використана здобувачем у процесі дослідження. Необхідно відзначити, що наведені в роботі теоретико-методичні підходи та розроблені практичні рекомендації є свідченням вагомого самостійного внеску здобувача в науково-дослідну роботу, що може мати подальше використання як в науковій, так і в практичній діяльності в межах обраної дослідної проблематики.

Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих та наведених в дисертації підтверджується апробацією на науково-практичних конференціях, а також довідками про апробацію.

Дисертаційна робота складається із трьох розділів, що логічно між собою пов'язані та розкривають теоретичні і практичні аспекти обраної проблематики, а також новизну пропонуваніх наукових положень щодо проведення тендерних процедур під час закупівлі матеріалів, аналізу та формуванні потреби на змінне обладнання, що у комплексі формує адаптивну модель забезпечення промислового підприємства.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади забезпечення економічно-обґрунтованої адаптивної системи управління на підприємстві»** здобувачем здійснено ґрунтовний аналіз підходів науковців щодо теоретичних основ адаптивного управління економічними системами на засадах її пристосування до зовнішніх та внутрішніх умов існування з урахуванням принципів системності, динамічності, безперервності, оптимальності (с. 28); сформовано власне бачення сутності поняття «адаптивне управління економічною системою» (с. 38); з'ясовано, що адаптивні методи представлені не тільки широким колом теоретичних розробок, але й практичними навичками застосування в діяльності вітчизняних підприємств (с. 45); визначено виключну роль адаптивного управління в матеріально-технічному забезпеченні потреб виробничої діяльності підприємств (с. 56).

У другому розділі **«Дослідження тенденцій розвитку матеріально-технічного забезпечення підприємств»** завдяки проведеному аналізу діяльності підприємств ДП «Антонов», ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ПАТ «Турбоатом», ПК «Група Метінвест» визначено наявність спаду виробництва (с. 107). Виявлено, що для забезпечення стабільної роботи підприємств необхідно провести оптимізацію алгоритму закупівлі, а також його модернізацію, що дозволить без підвищення собівартості готової продукції підвищити якість роботи підприємств (с. 132). Акцентовано увагу на необхідності дотримання принципу витягування, що покладений в основі концепції ощадливого виробництва, згідно якого виробничий підрозділ не має плану випуску, а його діяльність повністю підпорядковується укладеним договірним зобов'язанням на поставку конкретних обсягів готової продукції (с. 124).

Досліджено систему управління матеріально-технічним забезпеченням аналізованих підприємств та як результат виявлено негнучкість системи до змін, що не дає змогу підприємствам виконувати графік планово-попереджувальних ремонтів, що призводить до зриву виробничої програми і, як наслідок, втрати клієнтів та маржі (с. 136). Доведено, що детальний процесний аналіз дозволяє виявити структурні недоліки процесу закупівлі та дозволяє оцінити його потенціал до розвитку (с. 107). Відбулося порівняння динаміки показників підприємств, що вказало на наявність потенціалу українських промислових підприємств до модернізації їх обладнання за рахунок зменшення запасів, що дозволить вивільнити капітал (с. 107).

У третьому розділі **«Розробка інструментарію для підвищення економічної ефективності закупівель та взаємодії з постачальниками»** удосконалено методика організації обліку змінного обладнання (с. 148), методика вибору постачальника враховуючи його технічні можливості, яка дозволяє оцінити можливості агрегатів постачальника за габаритами, вагою, класом точності обробки, матеріалом (с. 180). Розвинуто методичний підхід до збору та аналізу інформації в автоматичному режимі щодо формування собівартості продукції, що закупається підприємством (с. 188). Обґрунтовано необхідність механізму зворотного зв'язку для проведення багаторазової процедури моделювання та аналізу, з метою накопичення можливих сценаріїв управління та подальшим вибором найкращого за допомогою індивідуальних та колективних методів прийняття рішень (с. 158).

В цілому, проведене дослідження цілком відповідає поставленій меті, що визначається темою дослідження та визначеним в зв'язку з цим дослідницьким завданням. Зазначена теза знаходить своє підтвердження у змісті дослідження, що визначає логіку та послідовність викладу матеріалу. Виходячи із вище означеного можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Вовка Я.Г. характеризується як самостійна, авторська робота, що не порушує норми законодавства про захист авторського права. Фактів

порушення здобувачем академічної доброчесності не виявлено, на усі використані в роботі джерела інформації є посилання.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження

Наукова цінність результатів дослідження полягає у подальшому розвитку теоретичних положень, обґрунтуванні теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо системи матеріально-технічного забезпечення промислових підприємств.

Проведений аналіз змісту роботи та публікацій Вовка Я.Г. дає підстави стверджувати, що запропоновані розробки мають наукову новизну та засвідчують особистий внесок здобувача у розвиток теоретичних, методичних положень і рекомендацій з питань управління матеріально-технічним забезпеченням промислових підприємств.

До вагомих наукових результатів можна віднести наступні:

на теоретичному рівні:

— удосконалено науково-практичний підхід до класифікації методів прогнозування в економіці, що акцентує увагу на тому, що роль адаптивних методів представлена не тільки широким колом теоретичних розробок, але й практичними навичками застосування в діяльності вітчизняних підприємств, вказані переваги та недоліки використання таких методів (с. 45);

— удосконалено науково-практичний підхід до систематизації стандартів управління підприємствами за рахунок методологій структурного моделювання промислових систем, який дозволяє обґрунтувати актуальність використання економіко-математичних методів в управлінні матеріально-технічним забезпеченням (с. 57);

— удосконалено концептуальний підхід до побудови адаптивної системи управління матеріально-технічним забезпеченням підприємств використовуючи інструментарій ощадливого виробництва та сучасні стандарти управління, який дозволяє покращувати показники ефективності виробничої діяльності та обіговості активів будь-яких підприємств (с. 95);

на практичному рівні:

— удосконалено методичний підхід до аналізу ефективності матеріально-технічного забезпечення підприємств, який за рахунок параметрів рентабельності, коефіцієнтів еластичності доходу від операційних витрат й періоду обігу виробничих запасів дозволяє формувати стратегію розвитку підприємства (с. 107);

— удосконалено адаптивну факторну модель для нормування змінного обладнання, що дозволить стабілізувати процес закупівлі обладнання (с. 148);

— удосконалено методичний підхід до побудови адаптивної моделі управління матеріально-технічним забезпеченням промислових підприємств за рахунок впровадження системи заміни фактичного рівня роботи обладнання очікуваним (с. 158);

— удосконалено модель бізнес-процесів закупівлі ТМЦ, яка дозволяє знизити ризики при прийнятті рішення в умовах невизначеності (с. 163);

— удосконалено методичний підхід до вибору потенційного постачальника з урахування паспортів виробника та номенклатури, який використовує інформацію про технічні можливості роботи обладнання постачальника і технічні вимоги замовника (с. 180).

Таким чином, теоретичні і практичні положення дисертаційної роботи Вовка Я.Г. розвивають теоретичне розуміння сутності адаптивного управління економічною системою, методики управління змінним обладнанням, рейтингування постачальників, пошуку альтернативних постачальників та аналізу якості їх пропозицій.

Загалом, отримані Вовком Я.Г. наукові результати мають наукову новизну, є достатньо обґрунтованими та широко представлені науковій спільноті у публікаціях та під час участі у науково-практичних конференціях.

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретична цінність результатів дисертаційного дослідження Вовка Я.Г. полягає у тому, що було удосконалено науково-методичні підходи

щодо адаптивної системи управління матеріально-технічним забезпеченням промислових підприємств та її наукового обґрунтування.

Ознайомившись із текстом дисертаційної роботи та публікацій Вовка Я.Г. можна стверджувати, що переважна більшість наукових положень, пропозицій і висновків, представлених у роботі, є обґрунтованими та не дають підстави сумніватися в їх достовірності. Наукова новизна та практична значущість дисертаційної роботи знайшли відповідне відображення у статті в періодичному науковому виданні іншої держави, у фахових наукових статтях, матеріалах апробаційного характеру. При цьому кількісне і якісне представлення друкованих праць надають авторові офіційне право публічного захисту дисертаційної роботи. Усі основні наукові положення, висновки та пропозиції, які винесено на захист, одержано автором самостійно.

Теоретично значимими є такі результати: удосконалений науково-практичний підхід до класифікації методів прогнозування в економіці, концептуальний підхід до побудови адаптивної системи управління матеріально-технічним забезпеченням підприємств, науково-практичний підхід до систематизації стандартів управління підприємствами.

Підтвердженням теоретичної цінності окремих результатів є їх використання у навчальному процесі економічного факультету Запорізького національного університету під час викладання дисциплін «Аналіз фінансово-господарської діяльності», «Управління якістю продукції», «Організація комерційного підприємства» (довідка № 01.01-13/228 від 18.03.2021 р.).

При цьому, серед розробок автора, які мають практичне значення, доцільно відзначити: методичний підхід до аналізу ефективності матеріально-технічного забезпечення підприємств; адаптивна факторна модель для нормування змінного обладнання; методичний підхід до побудови адаптивної моделі управління матеріально-технічним забезпеченням промислових підприємств; модель бізнес-процесів закупівлі ТМЦ; методичний підхід до

вибору потенційного постачальника з урахування паспортів виробника та номенклатури.

Практична цінність дисертаційної роботи полягає в тому, що результати дослідження апробовані в діяльності ПАТ «Запоріжсталь» (довідка №2041131 від 15.09.2017 р.), ТОВ «Запорізький ливарно-механічний завод» (довідка №2004738 від 17.08.2021 р.), ТОВ «МЕТІНВЕСТ-МРМЗ» (довідка №12/3440 від 17.08.2021 р.), ПрАТ «Запоріжвогнетрив» (довідка №02/1432 від 20.08.2021 р.), ТОВ «Метінвест – Криворізький ремонтно-механічний завод» (довідка №014/1-2865 від 26.08.2021 р.).

На підставі вище зазначеного можна зробити висновок про те, що рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути успішно використані на промислових підприємствах, оскільки удосконалені методичні підходи є уніфікованими та загальнодоступними, а дисертаційне дослідження у цілому має наукове та практичне значення.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

У відкритому друці за темою дисертації автором опубліковано 9 наукових праць, з них: 1 стаття в науковому періодичному виданні іншої держави, 5 статей у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у колективній монографії, 2 тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 3,74 друк. арк. (особисто автору належить 3,35 друк. арк.).

Положення дисертаційного дослідження, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у фахових виданнях, в науковому періодичному виданні іншої держави та обговорені на науково-практичних конференціях.

Перелік та вивчення змісту опублікованих статей та тез доповідей на конференціях дозволяє визначити, що Вовк Я.Г. виконав вимоги пунктів 9, 11, 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р.

№ 167 (зі змінами). На підставі цього апробацію результатів дисертаційної роботи Вовка Я.Г. слід вважати достатньою.

Аналіз наукових публікацій здобувача дає змогу стверджувати, що розкриті в них наукові положення мають практичну цінність і характеризуються високим рівнем самостійності роботи здобувача.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Вовка Я.Г. містить анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження.

Загальний обсяг роботи становить 226 сторінок, з них основний текст викладений на 162 сторінках. Робота містить 22 таблиці та 37 рисунки (4 сторінки – рисунки, які повністю займають площу сторінки).

Викладення матеріалу здійснено послідовно та обґрунтовано. Робота написана у науковому стилі, її зміст викладено у чіткій логічній формі та проілюстровано відповідними рисунками, таблицями, графіками.

За обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи авторський підхід до вирішення досліджуваної проблематики та позитивну оцінку викладених положень, висновків та рекомендацій, необхідно відмітити ряд положень, які мають дискусійний характер та потребують додаткової аргументації, а саме:

1. У підрозділі 1.1 (с. 38) дисертаційної роботи представлено аналіз підходів науковців до визначення поняття «адаптивне управління», але відсутня інформація щодо сутності поняття «управління». Вважаємо, що доцільно було б розглянути дане поняття, що дозволило б конкретизувати розуміння сутності категорії «адаптивне управління МТЗ».

2. У першому розділі автором стверджується, що визначальним фактором конкурентоспроможності підприємства є здатність адаптації до змін середовища, в якому працює підприємство (с. 33). Однак, на нашу думку, у тексті дисертації доцільно було б пояснити дане твердження, конкретизувати необхідність розвитку адаптивних моделей управління матеріально-технічного забезпечення.

3. В дисертаційній роботі (розділ 2) автором акцентується увагу на тому, що інструментарій ощадливого виробництва дозволить оптимізувати витрати підприємства (с. 97). Доречно було б більш ретельно проаналізувати зв'язок цих інструментів і їх вплив на систему матеріально-технічного забезпечення, що дозволило б поглибити результати дослідження.

4. В розділі 3 удосконалено методичний підхід до вибору потенційного постачальника, який містить визначений перелік заходів щодо її впровадження (с. 180). Вважаємо, що доцільно було б конкретизувати витрати на впровадження даної системи задля визначення практичної значущості моделі та уточнення отриманих результатів.

5. В розділі 3 удосконалено модель бізнес-процесів закупівлі ТМЦ, яка дозволяє підприємствам приймати рішення в умовах невизначеності (с. 163). Вважаємо за доцільне конкретизувати фактори, які впливають на рівень невизначеності при прийнятті рішень промисловими підприємствами.

Зазначені зауваження та рекомендації не зменшують теоретичну та практичну значимість дослідження Вовка Я.Г., а дають змогу кращим чином розкрити актуальність теми і можуть бути використані в подальшій науковій роботі автора.

Загальний висновок

На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що дисертаційна робота Вовка Ярослава Геннадійовича на тему «Наукове обґрунтування адаптивної системи управління матеріально-технічним забезпеченням промислових підприємств» є викладеною логічно, послідовно, пропозиції в роботі носять комплексний характер, які можливо застосовувати на різних підприємствах. В роботі висвітлено актуальні питання теорії та практики

адаптивних моделей управління матеріально-технічним забезпеченням промислових підприємств. Дисертаційне дослідження характеризується креативним підходом, детальним аналізом поточної ситуації та сформовано рекомендації щодо покращення матеріально-технічного забезпечення промислових підприємств.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційна робота Вовка Я.Г. виконана з дотриманням норм академічної доброчесності, на належному теоретичному та практичному рівні, за своїм змістом, оформленням, актуальністю та глибиною вирішення наукових завдань й розроблення практичних рекомендацій відповідає вимогам, що передбачені Тимчасовим порядком присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (зі змінами), а її автор, Вовк Ярослав Геннадійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент

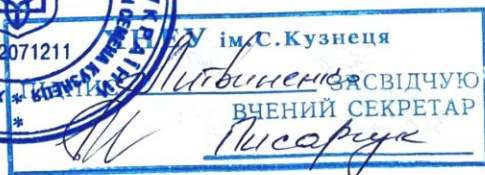
кандидат економічних наук,

доцент, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

Державного національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

А.О. Литвиненко